

РАЗВІЦЦЁ ГІСТАРЫЧНАГА КРАЯЗНАЎСТВА Ў БЕЛАРУСІ Ў ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XX СТАГОДДЗЯ

Дз. Ул. Дубінін, БДПУ (Мінск)

Краязнаўства ў Беларусі ў другой палове XX стагоддзя развіваецца па двух кірунках: дзяржаўнае краязнаўства (аднаўленне і пачатак дзейнасці навукова-даследчых інстытутаў, музеяў, бібліятэк, правядзенне тэматычных экспазіцый АН БССР і г.д.) і школьнае краязнаўства [1].

Даследаванні скіраваны на вывучэнне гісторыі вайны, партызанскага руху на Беларусі. Па ініцыятыве краязнаўцаў і на аснове вынікаў іх пошукаў адкрыты шэраг краязнаўчых музеяў: Баранавіцкі (1946), Мазырскі (1949), Слуцкі (1952), Лепельскі (1954), Лідскі і Мінскі (1959), Крычаўскі (1961), Веткаўскі музей народнай творчасці (1978) і інш [2].

Вялікая краязнаўчая работа вядзецца ў школах, шырокае распаўсюджванне атрымоўвае турыстычнае краязнаўства. Значнасць краязнаўства ў вучэбнай і пазакласнай рабоце школ адзначыў з'езд настаўнікаў Беларусі, які адбыўся ў 1945 годзе. Было адзначана, што ў практыку выхавання і навучання маладога пакалення неабходна ўвесці такія формы і сродкі краязнаўчай работы, як экскурсіі, падарожжы, пошук і вывучэнне мясцовых помнікаў гісторыі, збор фальклору, прадметаў культуры і мастацтва, стварэнне краязнаўчых гурткоў, музеяў. Далейшаму развіццю школьнага краязнаўства садзейнічаў шэраг пастаноў партыйных і савецкіх органаў, калегій Міністэрства адукацыі БССР.

З 1946 года ў школах Беларусі выкладанне гісторыі грунтавалася на краязнаўчай аснове. На ўроках настаўнікі пачалі шырока выкарыстоўваць краязнаўчы матэрыял. Цікавай і дзейснай формай вывучэння краязнаўства сталі рэспубліканскія экскурсіі піянераў і школьнікаў, прысвечаныя знамянальным і памятным датам у гісторыі нашай краіны: "Па партызанскіх сцежках", "Дарогамі перамогі" і г.д. Падчас экспедыцый школьнікі стваралі летапіс роднага краю, аднаўлялі імёны невядомых герояў, збіралі ваенныя і працоўныя рэліквіі. Па тэматыках экспедыцый ствараліся пакоі і куткі рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы [1].

Актыўную краязнаўчую работу праводзілі таксама камсамол, першасныя арганізацыі таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры педагагічных вышэйшых навучальных устаноў. Турыстычны клуб "Гарызонт" Мінскага педагагічнага інстытута імя А.М. Горкага (зараз БДПУ імя М.Танка) пачынаючы з 1967г. штогод праводзіў "Зорныя паходы" па Беларусі, падчас якіх вялікая ўвага надавалася ахове і прапагандзе помнікаў гісторыі, рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы беларускага народа. Матэрыялы пошука выкарыстоўвалі пры напісанні рэфератаў, курсавых работ. Вынікі паходаў неаднойчы дэманстраваліся на рэспубліканскіх аглядах, конкурсах, прысвечаных знамянальным і памятным датам. Традыцыі правядзення "Зорнага паходу" не згаслі і ў пачатку XXI стагоддзя.

На працягу 1960-89 гадоў важную ролю ў развіцці грамадскага краязнаўства адыграла Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. (БДТАПГ і К). Была створана грамадская сістэма аховы гісторыка-культурнай спадчыны, адрэстаўравана, адноўлена і збудавана вялікая колькасць помнікаў гісторыі і культуры, мемарыялаў мясцовага і рэспубліканскага значэння [3].

З другой паловы 1980 г. адметную ролю ў развіцці гістарычнага краязнаўства адыгралі культурна-асветніцкія грамадскія аб'яднанні: краязнаўчая камісія Беларускага фонда культуры, Беларускае краязнаўчае таварыства, Беларускае краязнаўчае асацыяцыя, "Талака", "Паходня", "Узгор'е", "Машэка" і іншыя. Дзякуючы дзейнасці гісторыка-культурных аб'яднанняў былі выратаваны некаторыя помнікі гісторыі і культуры ў гарадах Беларусі, і папоўнены калекцыі і фонды абласных і рэспубліканскіх дзяржаўных архіўных сховішчаў, распрацавана канцэпцыя і выдадзены гісторыка-культурныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі – "Памяць".

Важную ролю ў развіцці гістарычнага краязнаўства адыгралі краязнаўчы матары: А.М. Белакоз, В.А. Ермалёнак, М.Х. Палавінскі, А.М. Пяткевіч, М.Ф. Мельнікаў, І.І. Філіповіч і інш. [1].

Напрыканцы XX стагоддзя краязнаўствам займаліся Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, Беларускае таварыства аховы прыроды, Беларускі фонд культуры, Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны і інш. [3].

У снежні 1989 году адбылася Усебеларуская канферэнцыя краязнаўцаў. На ёй былі вызначаны такія накірункі дзейнасці краязнаўчых арганізацый, як: пошукавая архіўна-бібліяграфічная работа, выяўленне помнікаў гісторыі і культуры, арганізацыя музеяў, напісанне гісторыі вёсак і гарадоў, вывучэнне помнікаў прыроды, тапанімікі, збіранне вуснай народнай творчасці.

У мэтах навукова-практычнай падрыхтоўкі студэнтаў гісторыкаў у планы шэрагу навучальных устаноў уключаны курсы краязнаўства (беларусазнаўства). Прафесіянальная падрыхтоўка будучых педагогаў-гісторыкаў прадугледжвае археалагічную, архіўна-музейную і краязнаўчую практыку.

Традыцыйным стала правядзенне семінараў, прысвечаных знамянальным і памятным датам, арганізацыя конкурсаў на лепшае асвятленне ў друку, на радыё і тэлебачанні ваенна-патрыятычнай тэмы, прапаганды і выкарыстання помнікаў гісторыі і культуры (Курган Славы і інш.).

З выкарыстаннем матэрыялаў па краязнаўстве выдадзены "Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі" (7 тамоў), выдаецца шматтомная серыя кніг "Памяць". Праблемы краязнаўства асвятляюцца ў перыядычных выданнях: бюлетэнь "Помнікі гісторыі і культуры Беларусі", часопіс «Беларуская мінуўшчына», «Родная прырода», «Роднае слова» і інш.

У шэрагу раённых газет існуюць тэматычныя краязнаўчыя старонкі. Выдаюцца перыядычныя рэгіянальныя навуковыя краязнаўчыя зборнікі, часопісы і альманахі («Свіцязь», «Гарадзенскія запісы», «Віцебскі шматка», «Магілёўская даўніна», «Магілёўшчына», «Палессе» і інш.).

Краязнаўчымі даследаваннямі займаюцца беларускія навукова-культурныя арганізацыі за мяжой: Беларускае грамадска-культурнае таварыства ў Польшчы, Беларускі інстытут навукі і мастацтва ў ЗША, Беларускае бібліятэка і музей імя Ф. Скарыны ў Лондане, Таварыства беларусаў у Маскве, згуртаванне беларусаў Казахстана і інш.

Літаратура

1. Дзянісаў, А. Развіццё краязнаўчага руху ў БССР у 1920-1930-ягг./ А. Дзянісаў // Беларускі гістарычны часопіс. – 2008г.- №4.- С. 24-33
2. Историческое краеведение Белоруссии / Под ред Э.М. Загоруйского// А.Н. Ваганова, Э.М. Загоруйский.- Минск.,1980.-264с.
3. Каспяровіч, М. З гісторыі краязнаўства / М. Каспяровіч // Наш край. – 1928. – № 2. – С.18;
4. Трэпет, Л. Краязнаўства. // Энциклапедыя гісторыі Беларусі ў 6 тамах. т.4. / Л. Трэпет.- Мінск., 1997.-с.259-260.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ